

Marcin Wojciech SOLARZ

Uniwersytet Warszawski
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych
e-mail: mwsolarz@uw.edu.pl

Rafał KROCZAK

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
Instytut Geografii
e-mail: kroraf@up.krakow.pl

**NAZWY SZCZYTÓW W GŁÓWNYM GRZBIECIE PASMA BRZANKI NA
POGÓRZU CIĘŻKOWICKIM**

**The names of peaks in the main ridge of the Brzanka Mountain Range in the
Ciężkowickie Foothills**

Zarys treści: W artykule poddano analizie nazwy szczytów położonych w głównym grzbiecie Pasma Brzanki, znajdującego się na pograniczu województw małopolskiego i podkarpackiego, w zdecydowanej większości w granicach powiatu tarnowskiego. Celem artykułu jest jednak nie tylko wyjaśnienie motywacji nazw szczytów głównego grzbietu Pasma Brzanki, ale też uporządkowanie nazewnictwa górskiego pasma.

Abstract: The article analyses the names of peaks in the main ridge of the Brzanka Mountain Range, located on the border of the Małopolskie and Podkarpackie Voivodships, mainly in the Tarnów county. However the purpose of the article is not only to try to explain etymology of the names of peaks in the main ridge of the Brzanka Mountain Range, but also to reconstruct a set of named peaks of the Brzanka Mountain Range in their right locations.

Słowa kluczowe: szczyty, Pasma Brzanki, Pogórze Ciężkowickie, Karpaty, Polska

Key words: mountain peaks, Brzanka Mountain Range, Ciężkowickie Foothills, Carpathian Mountains, Poland

WSTĘP

W artykule poddano analizie nazwy szczytów położonych w głównym grzbiecie Pasma Brzanki, znajdującego się na pograniczu województw małopolskiego i podkarpackiego, w zdecydowanej większości w granicach powiatu tarnowskiego. Zespół tych określeń nigdy nie był przedmiotem osobnego opracowania o charakterze naukowym. W literaturze turystycznej i regionalistycznej próby objaśnienia nazw gór w Paśmie Brzanki są stosunkowo rzadkie i często błędne. Wiele zastrzeżeń budzi również geograficzny wymiar analizowanego zagadnienia. Stąd celem artykułu jest nie

---

Wpłynęło: 05.06.2018
Zaakceptowano: 11.09.2018

Zalecany sposób cytowania/ Cite as: Solarz M.W., Krocak R., 2019, Nazwy szczytów w głównym grzbiecie Pasma Brzanki na Pogórzu Ciężkowickim, *Prace i Studia Geograficzne*, 64.1, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, 7-20.

tylko wyjaśnienie motywacji nazw szczytów głównego grzbietu Pasma Brzanki, ale też ich uporządkowanie – identyfikacja rzeczywistych nazw kulminacji i ich lokalizacja w terenie.

Pasma Brzanki stanowi zachodnią część dłuższego grzbietu górskiego – Pasma Liwocza i Brzanki. To ostatnie ma przebieg równoleżnikowy. Rozciąga się na długości 28 km (przy długości linii grzbietowej wynoszącej 36 km). Podczas gdy jego granicę zachodnią i wschodnią stanowią duże dopływy Dunajca i Wisły (odpowiednio Biała Dunajcowa i Wisłoka), granicę północną i południową wyznaczono na lokalnych ciekach: Szwedce, górnej Jodłowce i Iźwince na północy oraz Rostówce i Olszyncy na południu. Szerokość pasma dochodzi do 10 km. W tak opisanych granicach zajmuje ono około 220 km². Dwa jego najwyższe szczyty to Brzanka (534 m n.p.m.) w części zachodniej i Liwocz we wschodniej (562 m n.p.m.). Znaczące są deniwelacje między dnami otaczających pasmo dolin (Olszynka w Szerzynch 260 m n.p.m, Szwedka w Ryglicach 235 m n.p.m, Wisłoka w Brzysskach 210 m n.p.m) a jego grzbietową partią. Przekraczają one 300 metrów różnicy względnej na odcinku zaledwie 4-5 km. Grzbiet Pasma Liwocza i Brzanki wyraźnie góruje nad mniej dynamicznym krajobrazem Pogórza Ciężkowickiego, przyjmując charakter „wyspy”, co w sposób naturalny czyni go obiektem różnorodnych dociekań naukowych. W klasyfikacji geomorfologicznej, biorącej pod uwagę ukształtowanie terenu, pasmo to zaliczane jest do gór niskich (Starkel 1988). W profilu podłużnym Pasma Liwocza i Brzanki wyraźnie zaznaczają się trzy odcinki: między doliną Białej Dunajcowej a przełęczą Wiszowa wybitne, długie i wieloszczytowe Pasma Brzanki (20 km) (*de facto* granica wschodnia tego odcinka pasma przebiega nieco bardziej na zachód, w miejscu nie posiadającym swojej nazwy, co w rzeczywistości przyporządkuje kulminację Wiszowa i przełęcz Wiszowa do następnego fragmentu grzbietu), między przełęczą Wiszowa a Kopaniny - mająca charakter wyraźnego obniżenia w linii głównego grzbietu pasma - wieloszczytowa, słabo odróżniająca się od reszty pogórza grupa Rysowanego Kamienia (6 km), oraz od niej na wschód aż do doliny Wisłoki bardzo wybitny, krótki i zwarty masyw Liwocza (10 km)(ryc.1). Artykuł, jak zaznaczono, odnosi się tylko do pierwszego z wymienionych fragmentów Pasma Liwocza i Brzanki, choć poruszono w nim także kwestię pochodzenia nazwy Liwocz.

NAZWY SZCZYTÓW PASMA BRZANKI

W zachodniej części Pasma Brzanki znajduje się góra Morgi. Nazwa ta odnoszona jest jednak do różnych szczytów, gdyż oronimem tym opisywany jest wierzchołek o wysokości 501 m n.p.m., położony w odległości kilometra na zachód od Brzanki, a także zalesiona kulminacja o wysokości 453 m n.p.m., położona na skraju polany Morgi, stanowiąca jej dominantę. Na mapie *Jej wysokość Brzanka* z 2014 roku na określenie pierwszej z wymienionych lokalizacji wprowadzono oronim Międzoń (prawidłowo powinno być Miedzoń), używany przez regionalistów i być może społeczność lokalną (zob. niżej). Logicznym rozwiązaniem nazewniczym dla drugiej kulminacji byłoby wprowadzenie na mapy nazwy **Góra nad Morgami**. Określenie Morgi odwołuje się bowiem do miary powierzchni gruntu (w zależności od rodzaju morgi ok. 56-57,5 ara) (Wietrzyk 2011, s. 90; Lubaś 1964, s. 128), zaś pluralizacja nazwy (l. pojedyncza: morga) wskazuje, że obszar określony tą nazwą uważano za szczególnie duży. A zatem można uznać, iż logicznie rzecz biorąc opisywana nazwa odnosi się bardziej do rozległej polany (polana Morgi) niż do górującego nad nią szczytu będącego obiektem punktowym i została jedynie przeniesiona na ten ostatni z sąsiedniego obiektu geograficznego. Jako ciekawostkę można dodać, że na austriackiej mapie wojskowej z lat 1861-1864

m.in. w lokalizacji polany Morgi umieszczono nazwę *Królewska góra* o nieznanym motywacji i metryce, niezarejestrowaną na innych mapach.

Nazwa **Miedzoń**, w formie Międoń, w wydawnictwach turystycznych i kartograficznych pojawiła się późno, dopiero przypuszczalnie w 2014 roku dzięki Piotrowi Firlejowi (Firlej 2014; mapa *Jej wysokość Brzanka*). Została zaczerpnięta przez niego od innego regionalisty – Józefa Koziola. Ten ostatni wskazuje w korespondencji z jednym z autorów artykułu, że zetknął się z nią po raz pierwszy w latach pięćdziesiątych XX wieku w rozmowie ze starszym mieszkańcem pobliskiej wsi. Nazwa wydobyta z zapomnienia przez regionalistów została zapewne zniekształcona albo przez lokalnego informatora i/lub jego środowisko, albo później przez krajoznawców z formy Międoń, która pochodzi od rzeczownika „miedza” oznaczającego granicę między polami (Boryś 2005, s. 323). Zniekształcenie mogło wiązać się z lokalną wymową słowa „miedza” (zob. „miedza” u Boryś 2005, s. 323). Międoń zatem to góra, która jest miedzą, granicą lub na której przebiega miedza (granica) lub miedze (granice). Wyjaśnienie to jest bardzo prawdopodobne, bo nie tylko może odnosić się do granic dzielących fragmenty lasu należące do różnych właścicieli, ale też Międoń położony jest w linii głównego grzbietu dzielącego doliny Rostówki i Szwedki, a zatem i położone w nich miejscowości.

Nazwa **Brzanka** została po raz pierwszy zapisana na mapach Reymanna i Kummersberga w 1855 roku. W monografii wsi Ołpiny została zanotowana dla tego szczytu alternatywna nazwa – Ratówki (Solarz [1970] 1996, s. 123), wydaje się, że błędnie, dziś raczej nieużywana (nazwą tą określa się obecnie jeden z przysiółków Jodłówki Tuchowskiej położony w pobliżu Brzanki; położenie opisywanego szczytu w granicach lub ewentualnie w bezpośrednim sąsiedztwie tego dobrze rozpoznawalnego (ze względów krajobrazowych) przysiółka sugeruje możliwość posługiwania się ojkonimem w celu lokalizacji opisywanej kulminacji). Omawiany oronim pochodzi od nazwy gatunku wieloletniej trawy – tymotki łąkowej (*Phleum pratense* L.), zwanej inaczej brzanką pastewną. Gatunek ten pospolity jest w całej Polsce, a w górach występuje do piętra regła górnego. Jest to jedna z najcenniejszych traw pastewnych (Nawara 2015, s. 44). „Dokumentacja do utworzenia Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki” (1994, s. 40) podaje informację, że pośród roślin tworzących łąki na obszarze Żurowej i Swoszowej (wsie w Paśmie Brzanki) tymotka łąkowa ma znaczny udział. Warto zauważyć, iż podobną nazwą – Brzanówka – określa się jedną z polan tatrzańskich (choć także las w pobliżu tej polany) (Radwańska-Paryska, Paryski 1995, s. 115; Paryski 1963, s. 123). Pochodzenie określenia szczytu od nazwy rośliny łąkowej sugeruje, że w przeszłości, obecnie porośnięta lasem, Brzanka została wylesiona i była wykorzystywana jako pastwisko (zob. też niżej Pasia). Taką genezę analizowanej nazwy uwiarygadniają także widoczne już na mapie Miega z XVIII wieku rozległe wylesienia wzdłuż głównego grzbietu Pasma Brzanki, w tym jedno w pobliżu Brzanki. W literaturze regionalistycznej i turystycznej nazwa Brzanka kojarzona jest jednak z gatunkami ryb słodkowodnych z rodziny karpowatych (brzanka, brzana), występującymi w dorzeczu górnej Wisły. Stąd oronim próbuje tłumaczyć się przeniesieniem nazwy ryby na szczyt, co miałyby być uzasadnione faktem ich występowania w potokach wypływających spod tej góry (Cieśla 2003, s. 120). Taka motywacja nazwy szczytu nie wydaje się jednak szczególnie wiarygodna i przypuszczalnie wynika z faktu, że nazwa ryby była jedynym słowem podobnym do omawianego oronimu, które było znane autorom podejmującym się zadania wy tłumaczenia jego pochodzenia i znaczenia.

Inna możliwa motywacja nazwy Brzanka wiąże się z apelatywem *debrza*, oznaczającym w ujęciu geograficznym głębokie rozcięcia podłoża w kształcie litery V, o niewyrównanym profilu podłużnym i dużym spadku, znajdujące się powyżej lejów źródłowych (czyli w sąsiedztwie szczytu), w terenie porośniętym lasem (Klimaszewski 1981, s. 292). Takie rozwiązanie podpowiada analiza

nazwy wsi Brzyna (Brzana w zapisie z 1468 roku) przeprowadzona przez E. Pawłowskiego (1971, s. 19). W nawiązaniu do niej można postawić hipotezę, iż oronim Brzanka wyrósł z nazwy przymiotnikowej *dbrzana góra. W tym świetle zatem, Brzanka to, jak w rzeczywistości, góra porośnięta lasem, porozcinana głębokimi, charakteryzującymi się stromymi zboczami i dużym spadkiem (małymi, wąskimi) dolinami potoków. Niemniej jest to cecha charakterystyczna dla szczytów całego Pasma Brzanki, stąd ta motywacja wydaje się mniej prawdopodobna.

Na józefińskiej mapie topograficznej z lat 1779-1783 jednym z dwóch zanotowanych oronimów w Paśmie Brzanki jest *Kolonezka* [*Koloneska b(erg)*]. W polskiej edycji mapy Miega z 2016 roku *Kolonezka* została błędnie zidentyfikowana jako Kozłówki. Nazwa Kozłówki faktycznie występuje na tym obszarze, ale na określenie jednego z przysiółków Jodłówki Tuchowskiej (oznaczanego na mapach od XIX wieku na zboczach Miedzonia i w pobliżu potoku Rostówka), położonego na południowy zachód od Brzanki, w zupełnie innym miejscu niż oznaczona na mapie Miega osada *Kolonezka*, zlokalizowana na północnych stokach pasma. Nazwa *Kolonezka* prawidłowo powinna być odczytana jako Kielanowice, dokładniej Kielanowice Górne. Dzisiejsza dzielnica miasta Tuchów, w przeszłości niezależna wieś (lub wsie), rozciągała się dawniej od doliny Szwedki aż po grzbiet Pasma Brzanki, dzieląc się na Kielanowice Dolne (na mapie Miega *Kilanowiz*) i Górne (tamże *Kolonezka* i pokrewne formy). Obecnie tereny Kielanowic Górnych wchodzi w skład wsi Burzyn i Bistusowa (Kowalik 2008: 10), a nazwa ta uległa zatarciu. Z kolei Kielanowice Dolne (zapewne w konsekwencji powyższego) „utraciły” przymiotnik i są określane po prostu jako Kielanowice. Jeszcze na mapie wojskowej z lat 1861-1864 można dostrzec i Kielanowice Dolne, i Kielanowice Górne.

Summa summarum kartografowie austriaccy przypuszczalnie popełnili błąd, wynikający zapewne z nieznamości języka i/lub niestaranności, przypisując dwie różne nazwy (*Kolonezka* vs. *Kilanowiz*) dwóm osadom (ewentualnie dwóm częściom tej samej wsi), których pierwszy człon nazwy był identyczny (Kielanowice Górne vs. Kielanowice Dolne). Z kolei brak analizy geograficznej spowodował, że polscy redaktorzy edycji mapy Miega „rozwinęli” błąd XVIII-wiecznych kartografów (Kielanowice Górne w Kozłówki). Wydaje się także możliwe, że autorzy austriaccy zrozumieli opacznie również przymiotnikowy człon nazwy Kielanowice Górne (Górne – góra – berg), traktując go jako określenie rodzaju obiektu fizycznogeograficznego, którego dotyczyła nazwa Kielanowice (*Kolonezka/Koloneska*). Stąd zrodziłaby się nazwa szczytu *Kielanowice (Koloneska) berg* zaznaczonego w linii głównego grzbietu Pasma Brzanki, gdzie biegly południowe granice Kielanowic Górnych (możliwe jednak, że błąd ten pojawił się dopiero w trakcie wykonywania kopii mapy i wynikał z innych przyczyn, na przykład był skutkiem błędnej interpretacji oryginalnego arkusza mapy przez kopistę). *Last but not least* wydaje się, niezależnie od możliwych pomyłek i niedokładności nazewnictwa, kartograficznych i geograficznych, że pojawienie się nazwy górskiej *Koloneska* w linii głównego grzbietu Pasma Brzanki w XVIII wieku świadczy o jego wybitności na tle pogórza i uznaniu potrzeby nazwania jego najwyższego szczytu (o ile *Koloneska* w intencji austriackich kartografów faktycznie była oronimem, bo litera „b” odpowiadająca niemieckiemu słowu *berg* pojawiła się dopiero na kopii mapy, nie zaś na jej oryginalnym arkuszu sporządzonym w terenie). Z drugiej strony jednak lokalizacja szczytu *Koloneska* na mapie Miega odpowiada polanie Morgi, podczas gdy Brzanka położona jest bardziej na wschód. A zatem wydaje się, że najprawdopodobniej *Koloneska* nie jest oronimem, a na pewno nie można jej uznać za alternatywną nazwę Brzanki.

Nazwa **Jura** w Paśmie Brzanki zarejestrowana została już w 1855 roku na mapie Kummersberga. W okresie międzywojennym na mapie taktycznej WIG pojawiła się wraz z określeniem przysiółka wsi Żurowa noszącym nazwę Podjurze. Na wielu mapach turystycznych obecna jest pośrednio

właśnie dzięki tylko temu oronimowi. Nazwą tą określano zarówno szczyt, jak i fragment lasu (np. na mapie wojskowej z 1959 roku Las Jura). Mimo niezgodności źródeł kartograficznych co do dokładnej lokalizacji tak określanego obiektu wydaje się, że nazwa ta określa fragment pasma między Oстрыm Kamieniem (na mapie wojskowej z lat 1861-1864 także on określony jest nazwą Jura) a Ratówkami, ujęty od zachodu przez odcinek źródłowy potoku Milka, a od wschodu Kwaśnej Wody (Solarz, Krocak 2016), wraz z położoną tam niewielką kulminacją (szczyt Jura), tworzący od strony Żurowej wyraźny grzbiet ponad przysiółkiem Podjurze.

Ciekawy trop co do pochodzenia nazwy Jura można odnaleźć w opisie sporządzonym w języku niemieckim do józefińskiej mapy topograficznej z lat 1779-1783, gdzie w notce na temat Ołpin (Bukowski, Dybaś, Noga 2015, s. 125) nazwa Żurowa została przekreślona przez austriackiego autora i otrzymała formę *Jurowa* (w innych miejscach opisu do mapy Miega ten błąd już się nie powtarza). Mapa Kummersberga – gdzie opisywana nazwa szczytu została po raz pierwszy ujawniona – jest także mapą austriacką, więc podobna pomyłka u kolejnego niemieckojęzycznego kartografa jest możliwa (choć nazwę samej wsi zapisał jako Zurowa, czyli w zasadzie poprawnie). A zatem być może nazwa Jura wiąże się w jakiś sposób z nazwą Żurowa określającą położoną w dole wieś, tym bardziej że kulminację tę należy lokalizować w granicach tej miejscowości lub w jej bezpośrednim sąsiedztwie. Rozważany oronim z całą pewnością jednak nie nawiązuje do okresu geologicznego określanego tą samą nazwą, ani nie jest inspirowany Wyżyną Krakowsko-Częstochowską, popularnie zwaną Jurą Krakowsko-Częstochowską. Brak jest podobieństw natury geologicznej i krajobrazowej. Nie wydaje się też, by nazwa ta pochodziła od nazwy osobowej Jura – znanej w staropolszczyźnie formie imienia Jerzy lub nazwiska utworzonego od tego imienia, zarejestrowanego już w pierwszej połowie XIV wieku (Rymut 1991, s. 140).

Ostry Kamień został zanotowany pierwszy raz na mapie Miega w formie *Wostre Kamen/Wostra Kamin*. Biorąc pod uwagę fakt, że oronim *Koloneska* przypuszczalnie pojawił się na tej mapie w wyniku błędu lub nieporozumienia (choć możliwe, iż jego uwzględnienie było odzwierciedleniem poczucia potrzeby nazwania w analizowanym paśmie najwyższego szczytu – Brzanki), Ostry Kamień należy uznać za najwcześniej ujawniony oronim w Paśmie Brzanki, zapewne ze względu na swoją rozpoznawalność, którą zawdzięcza znajdującej się tam bardzo oryginalnej wychodni skalnej. W monografii powiatu jasielskiego z 1908 roku nazwą tą określono część lasu w Żurowej, z pewnością obejmującą także opisywany szczyt (Sarna [1908] 1995, s. 257). Określany jest on też alternatywnymi nazwami – Pasia i Otraz (tę ostatnią formę zanotowano tylko raz w indeksie do polskiej edycji józefińskiej mapy topograficznej i została dodana przez polskich wydawców mapy; lokalnie chyba nieznana i niepotwierdzona w innych źródłach).

Nazwa szczytu wiąże się ze zlokalizowaną na nim bardzo charakterystyczną piaskowcową wychodnią skalną, odsłoniętą przede wszystkim od strony południowej. Składa się ona z kilku fragmentów, ale zasadniczą jej część tworzy okazała, leżąca ukośnie grzęda skalna o gładkiej powierzchni od strony południowej (długość całej wychodni wynosi około 20 metrów, zaś wysokość waha się od 2 do 4 metrów). Górna krawędź grzędy jest ostra (ściana południowa jest równoległa do zbocza, północna zaś tworzy z nią kąt ostry, również kierując się ku południowi), stąd przypuszczalnie nazwa skały i jednocześnie szczytu (DPKPB, s. 49). Położenie na szczycie, bardzo charakterystyczny kształt oraz dodatkowe i zarazem intrygujące cechy związane z wyglądem grzędy (trzy charakterystyczne zagłębienia o kształcie siedzisk w krawędzi grzędy, tamże również owalny otwór) przyczyniły się, iż Ostry Kamień jest obiektem bardzo rozpoznawalnym, obecnym także w podaniach ludowych (Dubiel 1987). Nic zatem dziwnego, że jest to jedna z najwcześniej zapisanych nazw górskich w Paśmie Brzanki. Nazwa Pasia pojawiła się wprawdzie już na mapie Kummersberga z 1855 roku,

lecz określenie to odnosi się tam nie do omawianej kulminacji, ale do fragmentu lasu o bliżej nieokreślonej wielkości, położonego od strony Ryglic, pod partią szczytową Ostrego Kamienia. Dopiero w okresie późniejszym nazwa Pasia upowszechniła się błędnie jako określenie szczytu tożsamego z Ostрым Kamieniem, często obecnie wypierając go z map i opracowań turystycznych. Podobną nazwę (*Poše||Paše*) pośród określeń łąk, pastwisk *etc.* w powiecie jasielskim i krośnieńskim notuje W. Lubaś (1964, s. 133), tłumacząc ją jako „łąki, gdzie się zbiera paszę dla bydła” (1), pastwiska (2). W miejscowej gwarze wypasać to *paś* (Wietrzyk 2011, s. 119). A zatem Pasia to przypuszczalnie miejsce, gdzie wypasano zwierzęta, także fragment lasu użytkowany w tym celu wskutek deficytu pastwisk w niższych położeniach ze względu na w przeszłości intensywne wykorzystywanie ziemi pod pola uprawne. Do dziś przynajmniej w niektórych księgach wieczystych założonych dla działek leśnych położonych na ryglickich stokach Ostrego Kamienia zawarte są zastrzeżenia prawne mówiące o prawie do swobodnego przegonu bydła drogami leśnymi.

W okolicy Ostrego Kamienia mamy do czynienia z ciekawą sytuacją z punktu widzenia struktury Pasma Brzanki. Na zachód od niego główny grzbiet rozdziela się. Jedna odnoga w sposób zupełnie nieoczywisty skręca ostro na południe, by za około pół kilometra na Jurze ponownie przyjąć kierunek równoleżnikowy kierując się na zachód ku Brzance. Druga kontynuuje przez około kilometr kierunek zachodni znajdując swoją kulminację w **Górze Liweckiej** (483 m n.p.m.). Dla każdego kto znajdzie się na Ostрым Kamieniu intuicyjnie główny grzbiet biegnie równoleżnikowo na zachód ku Górze Liweckiej. Także w panoramie Pasma Brzanki od północy Góra Liwecka wpisuje się w jego główny grzbiet, od którego faktycznie odcina ją głęboko wcięta Liwecka Paryja (paryje to „urwiska, doły”, „głębokie parowy, wąwozy” (Lubaś 1964, s. 125)), ograniczając ją od zachodu, a także od południa. Góra Liwecka tworzy więc coś w rodzaju fałszywego grzbietu głównego (między Brzanką a Ostрым Kamieniem jest to najwyższy szczyt pasma).

Nazwa Góra Liwecka (a także Liwecka Paryja) wydaje się być powiązana z oronimem Liwocz oznaczającym najwyższy szczyt (562 m n.p.m.) w Paśmie Liwocza i Brzanki, stanowiący wyraźną dominantę terenową w jego wschodniej części (na mapie Miega jego alternatywne określenie to Sucha Góra). Współwystępowanie w paśmie oddzielonych od siebie o około 20 km Liweckiej Góry i Liwocza dało asumpt przypuszczeniom, że w przeszłości nazwa Liwocz obejmowała całe Pasma Liwocza i Brzanki (Babik 2001, s. 428). W świetle jednak dostępnych źródeł nazwą Liwocz nigdy nie oznaczono większego fragmentu grzbietu Brzanka-Liwocz niż jego wschodnią część, rozciągającą się w maksymalistycznym ujęciu od doliny Wisłoki po Wiszową.

Niemniej jednak faktycznie nazwy Liwocz i Liwecka Góra mogą mieć wspólne źródło. Wobec tego, że dla toponimii średniowiecznej dzierzawcze, odosobowe nazwy szczytów i pasm górskich są typowe, to nazwa Liwocz może pochodzić od nazwy osobowej Liwot. Nazwę szczytu można wywodzić od przywołanej nazwy osobowej z sufiksem dzierzawczym *-jъ, który tworzył nazwy licznych obiektów terenowych. Oznaczałoby to, iż praforma nazwy góry miała postać Liwoc (pojawia się ona na mapach z XIX wieku, ale najwcześniejszy zapis tej nazwy na mapie Miega z XVIII wieku to Liwocz) i uległa zamianie na Liwocz być może w efekcie postrzegania tej pierwotnej formy jako gwarowej (Babik 2001, s. 428-429). Analogiczną hipotezę można postawić w wypadku Liweckiej Góry i Paryi.

W kontekście wszystkich trzech obiektów przyrodnicze wyjaśnienie pochodzenia ich nazw wydaje się jednak ciekawsze. Na mapie Miega Liwocz określony jest dwoma alternatywnymi nazwami – Liwocz i Sucha Góra. W wypadku „Suchej Góry” nazwę tę można tłumaczyć w ten sposób, że oznacza ona obszar pozbawiony wody. Oczywiście nie chodzi w tym wypadku o brak opadów, ale o brak w jej lokalizacji potoków lub zbiorników wodnych. W wypadku Liwocza sam wierzchołek

(dość wydłużony, o długości około 1,5 kilometra) rzeczywiście jest ich pozbawiony, co jest sytuacją raczej typową dla wierzchowin. Zbocza Liwocza są wprawdzie miejscem, gdzie bierze swój początek kilkanaście potoków, ale można postawić hipotezę, że charakterystyka liwockich potoków odpowiada za wrażenie suchości zboczy góry, a zatem za oronim Sucha Góra. W ich źródłowych odcinkach woda płynie bowiem w głęboko wciętych dolinach, których dno buduje gruby rumosz skalny. Woda przemieszcza się w nim wykorzystując liczne przestrzenie, przez co jest niewidoczna na powierzchni. Ruch wody staje się bardziej znaczący (a więc dostrzegalny) tylko po intensywniejszych opadach. Stąd być może wrażenie suchości miejsca w okresach pozbawionych opadów. W kontekście alternatywnej nazwy – Liwocz – warto najpierw zauważyć, iż Babik omawiając pochodzenie nazwy Liwiec (rzeka na wschodnim Mazowszu) rozważa jej związek z prasłowiańskimi wyrazami *liti, *lǫjǫ, które mogły znaczyć „kapać kroplami” (Babik 2001, s. 156). Z kolei przy innym cieku (Liwie w pobliżu Rzeszowa) przywołuje gwarowy apelatyw *liwa* (od *liwać*) oznaczający ulewę, zaznaczając możliwość jego dalszego rozwoju znaczeniowego w „potok wody deszczowej” oraz dalej przejście w „woda płynąca, strumień wody w ogóle”, „potok” (Babik 2001, s. 427). W wypadku poświadczonej w średniowieczu nazwy wodnej Liwocz w dorzeczu środkowej Wisłoki (a zatem jeszcze bliżej omawianej góry), Babik wskazuje, że według Udolpha hydronim ten jest staroeuropejski, pochodzący od *ley- „kapać” (Babik 2001, s. 428). Rozważania językoznawców, sugerujące powiązanie nazwy Liwocz z „kapaniem kroplami”, „potokiem wody deszczowej” czy „kapaniem” w ogóle powodują, że alternatywne oronimy Liwocz i Sucha Góra zaskakująco ukazują się nam w sensie geograficznym albo jako synonimy znaczeniowe, albo możliwe swoje dopełnienia, wręcz antonimy, opisujące to samo miejsce z dwóch różnych stron w zależności od pogody. Sucha Góra zwracałaby więc uwagę na deficyt wody w obrębie szczytu w okresie bez deszczu, także w górnych odcinkach koryt liwockich potoków, podczas gdy Liwocz wskazywałby albo na „kapanie kroplami”, czyli także deficyt wody, albo na wypełnianie się dolin potoków wodą w czasie deszczu, potoki wody deszczowej spływające ze szczytu. Podobną charakterystykę mają wszystkie potoki wypływające na zboczach Góry Liwockiej w Paśmie Brzanki, w tym Milka (Solarz, Krocak 2016: 347-349) wypełniająca Liwocką Paryję, która w górnym odcinku bądź „kapie kroplami” w porze suchej, bądź zamienia się w koryto rwącego potoku w czasie ulewy.

Wielka Góra to nazwa odnosząca się do podwójnego szczytu w granicach Żurowej (wysokość wyższego to 508 m n.p.m.). W opisie powiatu jasielskiego z 1908 roku autorstwa W. Sarny ([1908] 1995, s. 257) żurowska Wielka Góra jest nazwą części lasu w granicach tej wsi. Omawiana nazwa wiąże się z subiektywnym postrzeganiem określonej tym mianem kulminacji jako szczególnie wysokiej, nie zaś z jej rzeczywistą dominacją na tle pobliskich szczytów pasma (w pobliżu są wyższe szczyty, na przykład Ostry Kamień – 527 m n.p.m. i Dobrocin – 513 m n.p.m.). Być może była skutkiem postrzegania wzniesienia jako wysokiego ze względu na drogi, które biegły w jego bezpośrednim pobliżu i których pokonanie w celu przekroczenia tam pasma wymagało dużego wysiłku.

Dobrocin (dawniej Dobrotyn) to nazwa rejestrowana na mapach od połowy XIX wieku na określenie kulminacji położonej na wschód od żurowskiej Wielkiej Góry. Pojawiła się najwcześniej (w formie Dobrotyn) na mapie Kummersberga z 1855 roku. Do okresu międzywojennego była w powszechnym użyciu w wydawnictwach kartograficznych. W haśle *Słownika geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* poświęconym Ryglicom wymieniona jest jako jedyna kulminacja grzbietu Brzanka-Liwocz (*Słownik geograficzny...* 1889, t. 10 s. 87). Od strony ilościowej do II wojny światowej w użyciu równie często jak Brzanka i Liwocz. W tym okresie inne nazwy szczytów Pasma Liwocza i Brzanki pojawiały się zdecydowanie rzadziej. W okresie powojennym forma Dobrotyn znikła całkowicie z map jako nazwa kulminacji. Nie później niż w okresie

międzywojennym pojawiło się jednak określenie Dobrocin jako nazwa przysiółka wsi Żurowa położonego na południowo-wschodnich stokach góry określanej nazwą Dobrotyn. Od lat pięćdziesiątych XX wieku niejako w miejsce Dobrotyna w wydawnictwach kartograficznych i turystycznych została wprowadzona nazwa **Kamionka**. Określenie Dobrocin jako nazwa szczytu pojawiło się w okresie powojennym przynajmniej w trzech publikacjach – w monografii wsi Olpiny (Solarz [1970] 1996, s. 123) oraz w dwóch przewodnikach (Kłós 1969, s. 308; Firlej 2014, s. 20).

A zatem, jak wskazano wyżej, kwerenda źródłowa ujawniła trzy konkurujące ze sobą nazwy – Dobrotyn (o najstarszej metryce, powszechnie używany do pierwszej połowy XX wieku), Dobrocin (sporadycznie używany jako oronim, przynajmniej od okresu międzywojennego przede wszystkim funkcjonujący jako nazwa części wsi) oraz Kamionkę (oronim, który wyparł z map Dobrotyn). **Dobrocin** jest formą wykształconą z określenia Dobrotyn wskutek procesu palatalizacji. „Konflikt przestrzenny” między Dobrocinem a **Kamionką** można z kolei łatwo rozwiązać, zresztą w zgodzie z warunkami terenowymi i źródłami. Analizowana kulminacja posiada dwa wierzchołki – niższy od północy (502 m n.p.m.) i wyższy od południa (513 m n.p.m.). O ile S. Kłós (1969, s. 308) wskazywał, iż obie nazwy są względem siebie alternatywne i określają ten sam wierzchołek (nazwa Dobrocin jest jednak u niego określeniem dodatkowym), o tyle P. Firlej (2014, s. 20) słusznie rozróżnia oba szczyty, zwraca uwagę na ich różną wysokość i przywołuje w sposób zupełnie równorzędny obie nazwy (Kamionka to niższy wierzchołek – 502 m n.p.m., a Dobrocin wyższy – 513 m n.p.m.; nie pokazuje jednak ich razem na mapie dołączonej do przewodnika). Analiza materiałów kartograficznych pokazuje, że dla wyższego południowego wierzchołka opisywanej góry, jak wydaje się, faktycznie stosowano nazwę Dobrotyn (na jego zboczach znajduje się przysiółek Dobrocin), a dla północnego niższego określenie Kamionka, i to mimo że obie nazwy nie pojawiły w analizowanych źródłach kartograficznych jednocześnie. W rzeczywistości więc Kamionka tylko pozornie zastąpiła Dobrotyn – wyparła go z map, ale odnosi się do miejsca odległego od tego ostatniego wierzchołka o około 250 metrów. Obie nazwy mogą być zatem stosowane, a nazwa **Dobrocin** powinna zostać zdecydowanie przywrócona do zasobu nazw górskich Pasma Brzanki.

Motywacja Kamionki jest łatwa do wyjaśnienia, gdyż gleby na wierzchołku Pasma Brzanki są bardzo kamieniste. Oronim odzwierciedlałyby więc warunki środowiskowe pochodząc od apellatywu *kamionka* – „kupa kamieni” (Rymut 2001, s. 306). Z kolei Dobrotyn pochodzi od nazwy osobowej Dobrota, Dobruta lub podobnej (zob. objaśnienia podobnych nazw miejscowych u Rymut 1997, s. 374-375), określającej przypuszczalnie dawnego właściciela obszaru, na którym położona jest analizowana góra. Umacnia tę hipotezę fakt, iż w przeszłości w sąsiedniej parafii Ryglisce mieszkała rodzina Dobruckich (Gawron 2011, s. 32; Gawron 2010, s. 76), których nazwisko może pochodzić od tej samej nazwy osobowej co opisywany oronim (potomkowie Dobruty).

Krzyżowa Góra (Krzyżowa) to oronim rejestrowany dopiero na mapach z połowy lat osiemdziesiątych XX wieku. Określa kolejną na wschód od Dobrocina kulminację w głównym grzbiecie pasma. Nazwa może być jednak starsza i pochodzić od skrzyżowania lub skrzyżowań dróg (Krzyżowa oznaczałaby więc górę, gdzie krzyżują się drogi, leżącą na skrzyżowaniu dróg (Rymut 2003, s. 426)). Na przykład na mapie Miega z lat 1779-1783 krzyżuje i łączy się obok niej kilka dróg (Bukowski, Dybaś, Noga 2015). Nazwa może być jednak także związana z przydrożnym krzyżem, który mógł się niegdyś znajdować w pobliżu tej kulminacji, gdyż niegdyś stawiano je na rozstajach dróg (Rymut 2003, s. 426).

Warto zwrócić uwagę także na nazwę pobliskiego bocznego grzbieta, odchodzącego w kierunku południowym od linii głównej pasma blisko kilometr na wschód od Krzyżowej Góry. Określenie **Wielki Las**, mimo że odnosi się do bocznego grzbieta, zasługuje na szczególne zainteresowanie

z racji, że jest źródłem nieporozumień w literaturze onomastycznej i geograficznej. Krótko oronim ten omawia *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* w tomie XIII z 1893 roku. *Słownik* podaje, iż nazwą tą określano grzbiet pokryty lasem stanowiący granicę między Żurową a Swoszową. Również W. Sarna ([1908] 1995, s. 257) w monografii powiatu jasielskiego z roku 1908 wskazuje, że jeden z fragmentów lasu w Żurowej nosi nazwę Wysoki Las. W tym położeniu można zobaczyć Wielki Las także na niektórych XIX-wiecznych mapach Galicji, np. w *Atlasie geologicznym Galicji* (na austriackiej mapie wojskowej z lat 1861-1864 pojawił się w zbliżonej lokalizacji *Las wielki*; umiejscowiono go jednak na północnych zboczach pasma, w pobliżu linii grzbietu głównego, bliżej Dobrotyna). Położenie jego jest tożsame z lokalizacją szczytu znanego z innych map jako *Wysoki Ost* lub *Wysoki Łaz*, tj. nazwy te określają kulminację na grzbiecie opisywanym w przeszłości jako Wielki Las. Wśród tych trzech nazw Wielki Las jest oronimem o najstarszej metryce. Więcej, analiza map rysowanych od końca wieku XVIII pokazuje, że obszar ten od przynajmniej 200 lat pokryty jest lasem, a tymczasem nazwa „łaz” opisuje obszary porośnięte niegdyś puszcza, które w celu uzyskania pól uprawnych wypalono i wykarczowano (Zierhoffer, Zierhofferowa 2008/2009; Solarz, Krocak 2016). Nazwa Wielki Las w tym położeniu wydaje się zatem nazwą właściwą, podczas gdy pozostałe dwie – Wysoki Ost i Wysoki Łaz – jak wskazuje analiza geograficzna i historyczna, są błędne i powstały w wyniku zniekształcenia tej pierwszej. Pojawiające się odmiany nazwy w zakresie określeń „wielki” lub „wysoki” można wytłumaczyć w ten sposób, że wielki las to nie tylko rozległy drzewostan, ale też może być to las złożony ze starych drzew, czyli wysokich – stąd wysoki las. Bliskoznaczność określeń przekładałaby się na ich zastępowalność i dwuwartościowość nazwy, zwłaszcza w sytuacji, gdy nazwa funkcjonuje w języku mówionym.

Gilowa Góra po raz pierwszy na mapie została zarejestrowana w okresie międzywojennym na określenie pierwszej wyższej kulminacji Pasma Brzanki patrząc od wschodu. Nazwa została przeniesiona na szczyt w bliżej nieokreślonej przeszłości z nazwy wsi – Gilowej, stanowiącej obecnie część wsi Kowalowa. Przysiółek Gilowa, dawniej wieś, rozciąga się wzdłuż górnego biegu Jodłówki od granicy z Jodłową po źródła potoku znajdujące się w szczytowej partii Gilowej Góry, co w pełni wyjaśnia motywację nazwy szczytu. Nazwa wsi została zarejestrowana już w roku 1414 w formie *Gilowka* (forma *Gilowa* (*Gilova*) pojawiła się po raz pierwszy w 1423 roku). Nazwa pochodzi od nazwy osobowej Gil (Rymut 1999, s. 133). Na *Mapie wzniesień Galicyi i Bukowiny* A. Altha z roku 1860, austriackiej mapie wojskowej z lat 1861-1864 oraz *Generalkarte von Mitteleuropa* z roku 1914 (przypuszczalnie też w przewodniku Mieczysława Orłowicza ([1914] 1998, s. 361); tu jednak brak mapy) Gilowa Góra została określona jako szczyt Kowalowy. Ponownie jest to nazwa przeniesiona z nazwy wsi, tu błędnie na starą nazwę, z racji zapewne tego, iż Gilowa została wchłonięta przez Kowalową (Rymut 1999, s. 133). Kowalowy to gwarowa forma nazwy wsi Kowalowa. W monografii wsi Ołpiny F.K. Solarza ([1970] 1996, s. 123) pojawiły się jeszcze dwie dodatkowe nazwy Gilowej Góry o pochodzeniu ludowym, wskazane wprost jako jej alternatywy – Lisacz i Stryjok. Lisacz zapewne pochodzi od apelatywu *lis* (góra, gdzie można spotkać wiele lisów) lub nazwy grzyba – lisówki, która w miejscowej gwarze oznacza kurkę (Wietrzyk 2011, s. 77) (góra, gdzie grzyb ten rośnie w obfitości). Stryjok jest ewidentnie związany ze stryjem, bratem ojca, ale motywacja nazwy jest nieznana. Na mapie wojskowej z 1959 roku na południowym zboczu Gilowej Góry, w pobliżu jej wierzchołka, pojawiła się nazwa terenowa Stryjak, określająca część jej zbocza. Można jedynie domniemywać, że nazwa ta może być pochodną stosunków własnościowych i określany nią wierzchołek/obszar był własnością osoby będącej stryjem dla osoby lub osób będących źródłem oronimu.

Na terenie Wiszowej (przysiółek wsi Jodłowa) ponad drogą łączącą Czermną z Jodłową znajduje się niewielka kulminacja (406 m n.p.m.), określona nazwą równą nazwie tej części wsi – góra **Wiszowa**. Rozpatrywany oronim pojawił się po raz pierwszy na mapie Kummersberga z 1855 roku w formie Wiszowa. Również *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* przywołuje nazwę tej kulminacji stwierdzając, iż Wiszowa to „góra, panująca nad miasteczkiem Jodłową” (*Słownik geograficzny...* 1893, t. 13, s. 626) oraz że Jodłowa leży „u stóp góry Wiszowy” (*Słownik geograficzny...* 1882, t. 3, s. 594). W tomie III i V słownika oronim pojawił się w formie Wyszowa (*Słownik geograficzny...* 1882, t. 3, s. 864; *Słownik geograficzny...* 1884, t. 5, s. 357). Na austriackiej mapie wojskowej z początku lat 60. XIX wieku zapisano go z kolei jako Wysowa. Nazwa Wiszowa w wydawnictwach kartograficznych kontynuowana była do początku XXI wieku (obecnie wyparła ją tamże forma Wisowa, będąca skutkiem mazurzenia; wydaje się, że wprowadzenie na mapy nazwy w formie gwarowej jest wynikiem procesu rozwoju tożsamości lokalnej i efektem uznania przez regionalistów formy ludowej za bardziej swojską, właściwą, której jednak nie należy stosować, bo nazwa miejscowości brzmi Wiszowa). Określenie kulminacji może być przeniesioną nazwą przysiółka, być może dawniej samodzielnej wsi. Z kolei ta ostatnia może być nazwą dzierżawczą od nazwy osobowej Wysz lub pochodzić od apelatywu *wisz*, *wisze* oznaczającego zarośla, sitowie, rośliny wodne, mokrą łąkę (Rymut 1975, s. 56; Lubaś 1964, s. 132). Ostatnią możliwość uwiarygodniają zarówno nazwy okolicznych miejscowości związane z wodą lub podmokłym siedliskiem (np. Czerмна, Żurowa, Ołpiny, Olszyny, Liciąż – zob. Solarz 2016; Solarz, Krocak 2016), jak i występowanie na wierzcholinie głównego grzbietu Pasma Brzanki zabagnień pokrytych roślinnością charakterystyczną dla tego typu siedlisk (Solarz, Krocak 2016). Wydaje się, że wczesne zarejestrowanie analizowanego oronimu na mapach, mimo że określany przez niego szczyt nie jest wybitną kulminacją, wiąże się z ważną funkcją komunikacyjną Wiszowej. Na obszarze zajmowanym na głównym grzbiecie Pasma Liwocza i Brzanki przez ten przysiółek znajduje się przełęcz między Pasmem Brzanki a grupą Rysowanego Kamienia. Jest to miejsce, w którym przekroczenie grzbietu Brzanka-Liwocz jest względnie łatwe. Opisywana kulminacja znajduje się nad przełęczą, przy drodze przekraczającej tam pasmo, być może idącej śladem starszej drogi (łączącej Biecz z Jodłową i Pilzmem?), a zatem mogła ona stanowić punkt orientacyjny, zarazem obiekt charakterystyczny na szlaku, i dlatego została wcześniej nazwana.

PODSUMOWANIE

Pasmo Brzanki bogate jest w różnego rodzaju oronimy. Można tam znaleźć określenia szczytów, grzbietów, przełęczy, części lasu, polan, dolin *etc.* Przedmiotem tego artykułu są jednak nazwy kulminacji, niemal wyłącznie położone w linii głównego grzbietu. Postawienie szczytów w ogniskowej artykule jest zupełnie naturalne, bo w terenach o znacznych deniwelacjach właśnie ta forma ukształtowania terenu przykuwa największą uwagę. Celem pracy było nie tylko wyjaśnienie motywacji nazw, ale też uporządkowanie nazewnictwa górskiego w Pasmie Brzanki. Ustalenia zawarte w artykule, w tym przedstawione na mapie i przekroju, powinny stanowić podstawę nowych i poprawionych opracowań kartograficznych, krajoznawczych i turystycznych, w których uwzględnione będzie Pasmo Brzanki. Przedstawione wyniki są nie tylko rezultatem analizy źródeł kartograficznych i innych, ale są też pochodną wieloletnich obserwacji terenowych obu autorów.

Literatura

Mapy

- Alth A, 1860, *Mapa wzniesień Galicji i Bukowiny w warstwach równej wyniosłości. Część I-sza. Galicya zachodnia po rzekę San 1:432000*, (alternatywnie: *Mapa wzniesień Galicji i Bukowiny w warstwach równej wyniosłości, skreślona przez Dra Alojzego Altha r. 1860, Cz. I: Galicya zachodnia po rzekę San 1:432000*). *Beskid Niski i Pogórze. Mapa turystyczna 1:125000*, 1979, Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, Warszawa-Wrocław.
- Beskid Niski i Pogórze. Mapa turystyczna 1:125000*, 1981, Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, Warszawa-Wrocław.
- Beskid Niski i Pogórze. Mapa turystyczna 1:125000*, 1983, Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, Warszawa-Wrocław.
- Beskid Niski i Pogórze. Mapa turystyczna 1:125000*, 1986, Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, Warszawa-Wrocław.
- Bukowski W., Dybaś B., Noga Z. (Red.), 2013, *Galicja na józefińskiej wojskowej mapie topograficznej 1779-1783*. tom 3, cz. A i B, Instytut Historii PAN Stacja Naukowa w Wiedniu, Instytut Historii Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Wydawnictwo Societas Vistulana, Kraków.
- Firlej P., 2014, *Jej wysokość Brzanka – mapa turystyczna 1:40000*, Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju Tuchów.
- Generalkarte von Galizien und Bukowina 1:750000*, 1910, R. Lechner (Wilhelm Müller) k. u. k. Hof- und Universitätsbuchhandlung, Wiedeń.
- Generalkarte von Mitteleuropa 1:200000*, 1887-1960, arkusz Tarnów (1914), Wiener Militärgeografischen Institut, Wiedeń.
- Grzybowski J., 1903, *Atlas Geologiczny Galicji 1:75000. Arkusz Pilzno i Ciężkowice, Brzostek i Strzyżów, Tyczyn i Dynów. Komisja Fizjograficzna Akademii Umiejętności*, z.14.
- Kummerer C.R. von Kummersberg, 1855, *Administrativ Karte von den Königreichen Galizien und Lodomerien mit den Grossherzogthume Krakau und den Herzogthümern Auschwitz, Zator und Bukowina 1:115 000, Bl. 18 (Umgebungen von Tarnów, Pilzno, Tuchów, Ciężkowice, Biecz, Brzostek, Frysztak und Jasło)*, Verlag und Eigenthum von Artatia. Wiedeń.
- Mapa operacyjna*, 1:300000, 1929, arkusz: Nowy Sącz, Wojskowy Instytut Geograficzny Warszawa (źródło: Archiwum Map WIG).
- Mapa operacyjna*, 1:300000, 1939, arkusz: Nowy Sącz, Wojskowy Instytut Geograficzny Warszawa. Archiwum Map WIG.
- Mapa taktyczna 1:100000*, 1937, arkusze: Pilzno, Strzyżów, Wojskowy Instytut Geograficzny Warszawa (źródło: Archiwum Map WIG).
- Mapa topograficzna 1:10000 w układzie 1992*, 1993-2007, CODGiK, Warszawa (źródło: geoportal.gov.pl).
- Mapa topograficzna 1:100000 w układzie 1965*, 1969-1978, GUGiK, Warszawa (źródło: geoportal.gov.pl).
- Mapa topograficzna 1:25000 w układzie 1965*, 1962-1989, GUGiK, Warszawa (źródło: geoportal.gov.pl).
- Mapa topograficzna 1:25000*, 1959, arkusze: Cermna, Jodłowa, Ołpiny, Ryglice, Rzepiennik, Tuchów, Sztab Generalny WP.
- Mapa topograficzna 1:50000 w układzie 1965*, 1958-1959, GUGiK, Warszawa (źródło: geoportal.gov.pl).
- Mapa topograficzna Polski 1:100 000*, 1993-2001, arkusze Bochnia i Krosno, Zarząd Geografii Wojskowej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, Wojskowe Zakłady Kartograficzne, Warszawa.
- Mapa topograficzna Polski 1:100000*, 1995, arkusz: M-34-79/80 Krosno, Wojskowe Zakłady Kartograficzne, Warszawa.
- Mapa topograficzna Polski 1:200 000*, 1990-, arkusze M-34-XXi i XXII, Zarząd Geografii Wojskowej Sztabu Generalnego Wojska Polskiego Wojskowe Zakłady Kartograficzne, Warszawa.
- Mapa turystyczna 1:40000*, 2012, Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, Tuchów.

- Mapa turystyczna obszaru LGD Pogórzańskiego Stowarzyszenia Rozwoju 1:35000, 2008, Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, Tuchów.
- Okolice Tarnowa, mapa turystyczna 1:125000, 1988, Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych, Warszawa.
- Originalaufnahme des Königreiches Galizien und Lodomerien (pierwsze wojskowe zdjęcie topograficzne) 1:28800. Arkusze BIXa39, sect.066&067, col.X, Kriegsarchiv, Wiedeń (źródło: mapire.eu).
- Park Krajobrazowy Pasma Brzanki 1:35000, 2007, Wydawnictwo Compass, Kraków.
- Pogórze Ciężkowickie i Rożnowskie 1:50000, 2003, Wydawnictwo Compass, Kraków.
- Reymann's topographische Special-Karte von Central Europa 1:200 000, 1806-1908, arkusz Tarnów 192B (~1852), Wiedeń.
- Scheda J., 1856, *General Karte Des Oesterreichischen Kaiserstaates* 1:576000, arkusz IV, Expeditions-Bureau, Wiedeń.
- Scheda J., 1871-1881, *General-Karte von Central-Europa* 1:300000, arkusz Leutschau (1874, 1880), K.u.k. Militärgeographisches Institut in Wien, Wiedeń.
- Spezialkarte der österreichisch-ungarischen Monarchie 1:75000, 1875-1915, arkusz: Pilzno und Cieszkowice (1904), K.u.k. Militärgeographisches Institut, Wiedeń.
- Übersicht der Militär-Aufnahme von Galizien und der Bukowina (drugie wojskowe zdjęcie topograficzne Galicji i Bukowiny) 1:28 800, 1861-1864, Kriegsarchiv w Wiedniu.
- Übersichtskarte von Mitteleuropa 1:300000, 1893-1945, Radom-Lwów-1939, Königlich-Preussische Landesaufnahme.
- Übersichtskarte von Mitteleuropa 1:750000, 1893-1945, arkusz: Krakau, Przemyśl, Jaroslaw, Kassa, Lőcse - 1918, Königlich-Preussische Landesaufnahme.
- Wojskowa Mapa Topograficzna Polski 1:50000, 1980-, arkusze: Wojnicz, Tuchów, Zagórzany, Ciężkowice, Sztab Generalny Wojska Polskiego, Wojskowe Zakłady Kartograficzne, Warszawa.
- Ziemia Tarnowska. Tarnów 1:100000, 2010, Wydawnictwo Compass, Kraków.

Opracowania

- Babik Z., 2001, *Najstarsza warstwa nazewnictwa na ziemiach polskich*, UNIVERSITAS, Kraków.
- Boryś W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Bukowski W., Dybaś B., Noga Z., 2015 (red.), *Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1779-1783*, Tom 3, Część A., Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Kraków.
- Cieśla S., 2003, Jodłówka Tuchowska, [w:] J. Kozioł (red.) *Kamienie milowe. Część 2. Wsie tuchowskiej gminy*, Urząd Gminy w Tuchowie, Tuchów, 97-122.
- Dokumentacja do utworzenia Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki*, 1994, Urząd Wojewódzki w Tarnowie, Wydział Ochrony Środowiska [DUPKPB].
- Dubiel A.S., 1987, *Miasteczko nad Szwedką. Ze wspomnień i przekazów*, Stowarzyszenie PAX, [b.m.].
- Firlej P., 2014, *Jej wysokość Brzanka*, Pogórzańskie Stowarzyszenie Rozwoju, Tuchów.
- Gawron M., 2010, *Ryglice nad Szwedką*, T. 1, OPTIMA s.c., Ryglice.
- Gawron M., 2011, *Ryglice nad Szwedką*, T. 2, OPTIMA s.c., Ryglice.
- Klimaszewski M., 1981, *Geomorfologia*, PWN, Warszawa.
- Kłós S., 1969, *Województwo Rzeszowskie. Przewodnik*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa.
- Kowalik A., 2008, *Historia Kielanowic*, Burmistrz Gminy Tuchów, Tuchów.
- Lubaś W., 1964, Nazwy terenowe powiatów jasielskiego i krośnieńskiego. Cz. 2, *Onomastica* 9, 123-163.
- Nawara Z., 2015, *Rośliny łąkowe*, MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- Orłowicz M., [1914] 1998, *Ilustrowany przewodnik po Galicji, Bukowinie, Spiżu, Orawie i Śląsku Cieszyńskim*, Przedsiębiorstwo Usługowo-Wytwórcze „Roksana” i Muzeum Okręgowe w Krośnie, Krosno.
- Paryski W.H., 1963, Pasterskie nazwy geograficzne w Tatrach Polskich i na skalnym Podhalu, [w:] W. Antoniewicz (red.) *Pasterstwo Tatr Polskich i Podhala. Tom 5. Wędrówki pasterskie i nazewnictwo ludowe Tatr*

- Polskich i Podhala*, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław, 7-164.
- Pawłowski E., 1971, *Nazwy miejscowości Sądecczyzny. Część pierwsza: nazwy miast, wsi, przysiółków oraz dzielnic miejskich i wiejskich*, Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk Wrocław.
- Radwańska-Paryska Z., Paryski W.H., 1995, *Wielka encyklopedia tatrzańska*, Wydawnictwo Górskie, Poronin.
- Rymut K., 1975, *Nazwy miejscowe dawnego powiatu bieckiego*, *Prace Onomastyczne* 23, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Rymut K., 1991, *Nazwiska Polaków*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- Rymut K., 1997 (red.), *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, T. 2., IJP PAN, Kraków.
- Rymut K., 1999 (red.), *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, T. 3., IJP PAN, Kraków.
- Rymut K., 2001 (red.), *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, T. 4., Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków.
- Rymut, K., 2003 (red.), *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, T. 5, IJP PAN, Kraków.
- Sarna W., [1908] 1995, *Opis powiatu jasielskiego*, Jasielski Dom Kultury, Jasło.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, 1880-1902 [Red. W. Chlebowski, F. Sulimierski, W. Walewski. T. 1-15], nakładem F. Sulimierskiego i W. Walewskiego, Warszawa.
- Solarz F.K., [1970] 1996, *Olpiń – wieś w powiecie jasielskim*, Związek Olpinian, Tuchów.
- Solarz M.W., 2016, *Nazwy wsi źródłem wiedzy o przeszłości na przykładzie toponimów z doliny Olszynki na Pogórzu Ciężkowickim*, *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Geographica Socio-Oeconomica* 25, 63-81.
- Solarz M.W., Krocak R., 2016, *Hydronimy Pasma Brzanki na Pogórzu Ciężkowickim*, *Onomastica*, 60, 333-359.
- Starkel L., 1988, *Rzeźba*, [w:] J. Warszńska (red.) *Województwo tarnowskie. Monografia*, Ossolineum, Wrocław, 19-28.
- Wietrzyk A., 2011, *Słownik gwary Pogórzan (z okolic Gorlic)*, Muzeum „Dwory Karwacjanów i Gładyszów” w Gorlicach, Gorlice.
- Zierhoffer K., Zierhofferowa Z., 2008/2009, *Refleksy gospodarki żarowej w polskim nazewnictwie*, *Onomastica* 53, 93-117.